

וישמע יתרו כהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (יה, א).

וישמע יתרו. לשם של פרשה יש משמעות. לפרשה של מתן תורה קוראים על שם גוי - יתרו. לכאורה היה מתאים לקרוא פרשה זו על שם משה רבינו, שהוא הוריד את התורה, ומדוע קוראים לה על שם יתרו?

1) שירי חוץ ל'אלק' ~~שירי חוץ~~

הרמב"ן מביא מחלוקת אם יתרו בא לפני מתן תורה או אחרי מתן תורה. לפי הדעה שיתרו בא אחרי מתן תורה, זה פלא גדול - למה התורה הקדימה לכתוב את ביאת יתרו לפני מתן תורה, זה לא לפי סדר הזמן? ובהכרח שהתורה רוצה לכתוב כאן הקדמה למעמד הר סיני, והקדמה זו היא סיפור בואו של יתרו.

נתאר לעצמנו שאדם יושב וקורא בניו יורק טיימס שהיתה קריעת ים-סוף, הוא היה יכול להמשיך לעשן את הסיגר שלו ולומר "איזה סיפור יפה". אבל יתרו, תיכף כששמע על קריעת ים-סוף, מיד קם והלך למדבר אל משה רבינו ובני ישראל! זה סוג אחר של שמיעה. כשיתרו שמע, היתה זו שמיעה שמיד יצאה ממנה תוצאה - שהוא בא לראות מקרוב את הכלל ישראל. זה כבר מצביע על משהו. זוהי ההקדמה הראשונה למתן תורה. מיתרו אנו למדים שכדי לקבל את התורה צריך שיהיה קודם את חוש השמיעה.

שמיעה זו איננה דבר קל. יש הבדל איך כל אחד שומע. יתכן שאם אנו היינו במעמד הר סיני היינו מפטירים אח"כ שזו היתה "דרשה יפה". אני מניח שזה היה הרושם שלנו ממעמד הר-סיני. כך אנו רגילים לשמוע. הקב"ה שאל את שלמה המלך מה הוא רוצה: עושר או אריכות ימים וכדומה. ושלמה ביקש "ונתת לעבדך לב שומע" (מלכים א ג, ט). לכאורה הלא שומעים באזניים ולא בלב? אלא כנראה שצריך שהלב ישמע, שיכנס ללב. מה שהאזניים שומעות זה נכנס מכאן ויוצא מכאן. שמיעה צריכה להכנס ללב, צריך לשמוע עם הלב. וזה לומדים מיתרו, שתיכף שמע הלך למדבר אל בני ישראל.¹

16

21

וישמע יתרו. אחרי פרעה, כבד הלב,² יתרו ה"שומע ובא", המחפש ומבקר. ולמד יתרו אחר מתן תורה בא, ואין מוקדם ומאוחר בתורה, ובשמקדימים, יש טעם מובהק. אולי זה כדי להראות איך צריך "לשמוע" תורה, עד כדי להתגייר?

עצת יתרו

עם תום החגיגות לכבוד בואו של יתרו חוזר משה רבנו לעבודה סדירה, ויושב לשפוט את העם. בא אליו יתרו ונותן לו עצה: אי אפשר להמשיך לנהל את העם בצורה הזו, כשכולם באים אליו בלבד; צריך לבנות מערכת משפט מסודרת.

2) ח"י פלג

העובדה שהיה צריך את יתרו שיבוא ויתן את העצה הזאת, היא תמונה. לפעמים יכול להיווצר הרושם שאבותינו היו בדוויים שיושבים במדבר, שלא ידעו דבר ממנהל ומשפט. אולם בני ישראל לא באו מהמדבר - הם באו אחרי שנים רבות במצרים, שהייתה מדינה מסודרת, עם הרבה מאוד ביורוקרטיה, ושלטון בעל מאות שנות ניסיון בהנהלת מדינה. כששבת אפריקאי יוצר מדינה, קורה שאנשים לא יודעים שום דבר על מינהל או על מערכת משפט, ואפילו כאשר הוקמה מדינת ישראל, היו רק מעטים בכנסת הראשונה שהיה להם ניסיון פרלמנטרי. אבל משה הרי גדל אצל פרעה - הוא הסתובב בחצר של מלך מצרים במשך כל שנות ילדותו, ידע איך מנהלים מדינה, והדברים לא היו חדשים בשבילו, אז למה כאשר הוא נעשה מנהיג ישאל הוא יצר מצב בו מוכרח להיות בלגן? מדוע הוא חיכה עד שיבוא יתרו ויתן לו את העצה, את החידוש הגדול כביכול, שצריך לבנות מבנה מסודר של מערכת משפטית?

1)

גם מהצד המעשי לא ברור איך חשב משה לנהל את העם. הוא הרי צריך היה להנהיג עם שלם ולהדריך מיליוני אנשים בחייהם הפרטיים. מבלי לדבר על בעיות מיוחדות שעלולות לעלות, מציאות החיים כשלעצמה מחייבת שלכך וכך אנשים יש בעיות איך לסדר, איך לארגן, איך לעשות דברים – ובדרך שבה משה הנהיג את העם, לכל הדברים הללו הייתה רק כתובת אחת. אפילו אם נניח שלבני ישראל במדבר לא היה מה להתקוטט על אוכל, שהרי כל אחד היה מקבל את מנת המן שלו, עדיין אין ספק שהיו קטטות רבות. גם בימינו שכנים יודעים היטב איך להתקוטט, גם ללא סיבות מיוחדות. מעבר לכל זה, משה היה גם הרב. אפילו אם נוריד את כל הקטטות, את כל הסכסוכים, ואפילו את כל דיני הממונות – עדיין היה בלתי אפשרי עבורו לענות על כל השאלות ההלכתיות. לכל אחד כמעט יש משהו לשאול: אם הסיר הוא בשרי או פרווה, אם דין מסוים הוא ככה או באופן אחר; וזה שיושב לענות לשאלות אלו, יכול לשבת יומם ולילה, וזה לא יספיק. מספרים שכשביטו של הרב באחת הקהילות הקטנות התחתנה, היא ביקשה שיוסיפו בכתובה תנאי שבעלה לא יהיה רב. למה? כי בבית אביה, מהבוקר עד אמצע הלילה – תמיד היו אנשים, והיא לא רצתה להמשיך לחיות כך. כשיש שישים רבוא אנשים, אפילו אם הם רק צריכים לבוא ולשאול שאלה מפעם לפעם, זה מצטבר לסכום עצום של שאלות. אפילו אם עונים לשאלות אלו כמו שעונים אדמו"רים של חסידים: 'כן' או 'לא', כשמכפילים את העניין בכמה אלפים, זה הופך להיות בלתי אפשרי. תיאורטית, לא יכול היה להיות למה רבנו זמן לשום דבר – קשה אפילו להבין איך הוא מצא זמן להגיד שלום לחתונו, כמו שהוא עשה בתחילת הפרשה. כמובן שגם מבחינת העם מצב כזה הוא בלתי נסבל; אפשר לתאר איזה תור של אנשים היה לפני משה, וכמה זמן כל אחד צריך היה לחכות. איך אם כן יכול היה משה רבנו לנהל את הדברים באופן כזה?

מי יתן כל עם ה' נביאים

נראה שמה שמניע את משה לא היו שיקולים מעשיים, אלא שיקול שנבע מהשקפה שונה מהותית על הדברים. המקרה הזה מבטא נקודה עקרונית אצל משה. משה ויתרו אינם חלוקים בשאלה המעשית: איזו שיטה יעילה יותר – אלא, האם בכלל יש מקום, באיזשהו אופן, לבנות מערכת של היררכיה בעם ישראל. משמעות הצעתו של יתרו היא בעצם בנייתה של מערכת דרגות בתוך עם ישראל – כל אחד ילך לשאול את הממונה עליו, ומעל ממונה זה יש ממונה אחר וכך הלאה, וכך נוצר מצב בו יש גדולים יותר וקטנים יותר. ואילו משה רבנו לא מעוניין במבנה כזה – לא מצד נטייתו האישית ולא מצד עצם העניין.

את הנקודה הזאת אנו רואים גם במקרים נוספים כגון במעמד הר סיני, כאשר בני ישראל אומרים למשה (שמות כ, טו): "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו א-להים פן נמות". בספר דברים הסיפור מתואר ביתר הרחבה, ושם רואים, שהבקשה הזו איננה עניין פשוט בכלל עבור משה רבנו. כדי להשלים עם הרעיון הזה, הוא היה צריך לקבל אישור מהקב"ה שאכן "היטיבו כל אשר דברו" (דברים ה, כד). בשביל משה כל יהודי נמצא ושייך למעלה הגבוהה ביותר, ואליה הוא צריך לשאוף. כמו שמשה רצה שכל אחד מישראל יקבל תורה ישירות מפי הגבורה, באותה שלמות שבו הוא בעצמו מקבל אותה. משה רבנו מגיב בצורה דומה כאשר יהושע רץ ומספר לו שאלרד ומייד מתנבאים במחנה. משה משיב לו: "מי יתן כל עם ה' נביאים" (במדבר יא, כט). הוא מגיב באופן הזה לא מתוך נימוס או ענווה, אלא משום שזוהי הדרך שבה הוא רואה את הדברים. כשם שאלרד ומייד התנבאו, משה בעצם היה רוצה שיהיו ששים ריבוא נביאים כאלה. הרצון הזה אינו רק רצונו הפרטי של משה, התורה עצמה מתארת כך את עם ישראל – "רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה" (דברים ד, ו). העניין של עם שכולו "חכם ונבון", הוא עקרוני בתוך עם ישראל; כמעט בכל חברה ותרבות נשמרת חלוקה כיתתית בין המלומדים

לנבערים, ופעמים רבות אף נעשית עניין לאידיאל. ואילו בעם ישראל השאיפה היא הפוכה; העקרון הוא שלגבי כל אחד קיימת השאיפה שיהיה חכם ונכון. השאיפה היא שכל אחד בישראל יגיע למעלה גבוהה, כמה גבוהה? כמה שרק אפשר. מבחינה זו ההבדל בין עם ישראל לחברות אחרות הוא מהותי. לא קיים גבול בו יאמרו לאדם מישראל: עד כאן מותר לך להשיג או לדעת. אפילו במעמד הר סיני, שם דיבר הקב"ה פנים בפנים עם ישראל, היו כל ישראל, כלי שום הילוקים.

העניין הזה מצוי בכל מיני מקומות ונאמר באופנים שונים. כך לדוגמה נאמר בתנא דבי אליהו (אליהו רבא, פרשה י'): "מעיד אני עלי שממך וארץ, בין איש, בין אשה, בין עבד, בין שפחה – הכל לפי מעשיו רוח הקודש שורה עליו". כל אדם, לפי מעשיו, יכול לזכות להגיע לדרגה שרוח הקודש שורה עליו.

הקו עליו עומד משה רבנו הוא העיקרון המעמיד את כל עם ישראל כשווים ערך זה לזה. מבחינתו מערכת של הנהגה היררכית, משמעה הרס השוויון של כלל ישראל. אם, כפי הטענה שנשמעת במפתיע דווקא מפיו של קורח (במדבר טז, ג) "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'", אז איך אפשר לעשות חלוקה לדרגות שונות בתוך העם? משה התעקש לשפוט את העם לבדו, מפני שהוא אמר: אם מישהו יכול לבוא אלי, למה שיבוא רק לשר החמישים או לשר האלף? כל אדם מספיק חשוב כדי ללכת ישר למשה רבנו. משה רבנו לא עושה סדר בתוך הדברים, לא מפני שהרבר לא עולה בדעתו, אלא מפני שהוא לא רוצה בכך. טענתו היא שאם יוצרים מדרגות בתוך עם ישראל, אז אמנם יהיו אנשים גדולים – אבל יהיו גם אנשים קטנים, וגם קטנים שבקטנים, וגם אותם אנשים שנמצאים במדרגה גבוהה עדיין יהיו מוגבלים לתחום מסוים. כל זה מנוגד להשקפה של "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'".

אמונה בנשמה

הרעיון לעשות מדרגות בתוך עם ישראל הוא כל כך לא פשוט למשה, עד שהוא מוכן לשאת לא רק את הסבל האישי שלו – "נבל תבול", אלא גם את הקריסה הבלתי נמנעת של המערכת. כפי שרואים, המציאות עצמה לא נותנת למערכת משפט והנהגה כזו להתקיים, ומשה רבנו מנסה למשוך את זה כמה זמן שרק אפשר, רק בגלל שזה עיקרון עבירו.

מה שקורה בפועל בהנהגה ובמשפט של עם ישראל הוא מה שיתרו מציע. יתרו חושב באופן הרבה יותר מעשי, והוא רואה שמה שמשה מנסה לעשות הוא בלתי אפשרי. מאחורי התפיסה שלו יש היגיון רב: איך אפשר לעשות, שתהיה מדינה של כולם? איך אפשר לעשות עם, שכל כולו יהיה ברמה אחת? כל הרעיון של השוויון עומד נגד השכל הישר. גם כשמעיינים ברעיון הדמוקרטי, שבנוי על רעיון השוויון, רואים שבעצם הוא מנוגד להיגיון.

הדברים הללו חשובים מפני שהעולם כיום הוא עולם בו כותבים "דמוקרטיה" בד' רבתי, ועושים חינוך לדמוקרטיה. אולם, ככל שחושבים יותר על הדמוקרטיה, רואים שכשיטה – היא דבר מופרך. אם מישהו מאמין בדמוקרטיה, זה יותר מפני נטיית הלב, ולא מצד סכרת השכל. הרי הסברה וההיגיון הם נגד הרעיון של דמוקרטיה; כאשר יש לאדם כאב בטן, הוא לא הולך לשלושה אנשים שונים ושואל את דעתם או הולך לכנסת ועושה הצבעה בשביל לדעת מה לעשות. יכולים לשבת בכנסת מאה ועשרים אנשים, ואפילו כשכולם אנשים חכמים ונבונים, אם יש כנגדם רופא אחד – סומכים עליו ולא עליהם. ההיגיון הפשוט אומר שצריך לשאול את דעתו של המבין בדבר.

דבר זה נכון בנוגע לשאלה רפואית של כאב בטן, וגם ביחס לשאלות גדולות הרבה יותר. הרעיון, שכל אדם פשוט יכול להכריע בשאלות סכוכות של יחסים מדיניים או שיטות כלכליות, הוא רעיון שבבסיסו הוא לא הגיוני. הרעיון שאנשים הם שווים זה לזה, הוא

הפוך ממה שנראה לעין. אנשים אינם דומים זה לזה, לא בקומתם ולא במראיהם, וגם לא בחכמתם.

מאיפה בכל זאת באה הנקודה של השוויון? אצל משה רבנו העניין של השוויון מגיע מתוך נקודה של אמונה בנשמה, שלא קשורה לשכל ולסברה. נשמה היא דבר מופשט ורוחני, ובעיקר קדוש, ולא יכול להיות ביחס אליה שום קנה מידה שיקבע מי למעלה ומי למטה. ומאחר שאין לזה קנה מידה, אפשר לומר ש"כל העדה כולם קדושים".

אין חסינות בפני שאלות

חלוקת הסמכויות שמתקבלת בעקבות עצתו של יתרו, היא בעיקרה טכנית, וזהו הכרעות שבין גדול לקטן הן הכרעות המעשה, אך לא חלוקות מהותיות בתוך המציאות. אמנם כעת אנו מסדרים את ישראל במעמדות שונים, אך כשאדם נעשה שר-אלף – זה לא אומר שהוא חכם פי מאה מאשר שר עשרות, וייתכן שהוא בכלל לא חכם יותר. בעולם המעשה אנחנו חייבים לבנות דרגות, מפני שאחרת יהיה תהוה ובוהו – נבל תבול גם אתה גם העם.

העולה מן הדברים הוא שבעצם בתוך סדר העולם שהתורה בונה, אין שום אדם שאי אפשר להקשות עליו קושיות, אין מציאות של אנשים מחסונים. הגמרא (קידושין ל, ב) אומרת: "אפילו אב ובנו, הרב ותלמידו, כשהם עוסקים בתורה הם נעשים אויבים זה לזה". הגמרא יכלה להביא לכך דוגמה פשוטה הרבה יותר של שני חברים שיושבים ועוסקים בתורה, וומתווכחים זה עם זה עד שהבית דוער. אבל הדוגמה היא דווקא על האב ובנו ועל הרב ותלמידו, כדי לומר שלמרות שהבן חייב כבוד אביו, והתלמיד חייב כבוד רבו – להסכים אתו הוא לא צריך. החובה על האדם לכבד את אביו ואת רבותיו רק אומרת שצריכה להיות לו דרך ארץ בפניהם, אבל לא שהוא לא יכול להקשות עליהם קושיות.

דרך ארץ משמעותה שאת הקושיות צריך להקשות בדרך מנומסת, וככל שהקושה נעשית יותר ברבים, אדם צריך יותר להיזהר

בכך, ולדעת לשמור את לשונו. אך מצד שני – כל זה לא אומר שיש מישהו, בין ברור זה ובין בדורות אחרים, שאי אפשר להקשות עליו קושיה.

ישנה מחלוקת מפורסמת בין הלל ושמאי לגבי שיעור גדול של מקוה (שבת טו, א), שהוכרעה רק כשבאו שני גרדיים (אורגים) משער האשפות והעידו, ששמעיה ואבטליון קבעו שיעור שלישי. באו שני אנשים בעלי אומנות בזוייה, שהגיעו ממקום בזוי בירושלים, וכנגדם יושבים שני גדולי ישראל בדורם, ובכל זאת ההכרעה היא על פי הגרדיים, ולא כמו גדולי הדור.

הכתוב "עם חכם ונכון הגוי הגדול הזה", מקבל מצד זה תוקף מעשי. המשמעות שלו היא שכל אחד יכול לשאול שאלות, ואין מי שמחוסן מפי קושיה. גם אם אדם ישב ולמד תורה – גם בהתמדה, גם עם ראש טוב וגם בקדושה במשך שבועים שנה – ויש לשער שהוא יודע מה הוא אומר, עדיין אין זה אומר שעכשיו התורה נמצאת בידו. מבחינה זו, גם אחרי שהתקבלה עצתו של יתרו, היא קבעה רק את גבולות עולם המעשה, ולא גבולות עקרוניים. יתרו אמר מה שאמר, והולכים לפי עצתו, אבל בסופו של דבר – היסוד עליו התעקש משה נשאר עומד. אילו רק היה הדבר אפשרי, נכון היה ליישם במציאות את הסדר שקבע משה רבנו. הדרך האמיתית הייתה צריכה להיות שכל השאלות מגיעות אל משה: מילד קטן שמצא סוכרייה, ובא לשאול אם הוא צריך להחזיר אותה, ועד לנשיא שבט ששואל אם צריכים להזיז את השבט לכיוון זה או אחר. המציאות אמנם מוגבלת, ואינה מאפשרת סדר כזה; ובכל זאת אין זה שולל את מה שמשה עשה בתחילה. וגם אחרי כל הסדר שנעשה, עדיין יפה עשה משה רבנו.

ויצא משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום
ויבואו האהלה. (יה, ז)

במכילתא. (הובא ברש"י בקיצור): וישתחו וישק לו, איני יודע מי השתחוה למי,
או מי נשק למי, כשהוא אומר וישאלו איש לרעהו, מי קרוי איש הלא משה. שנאמר
(במדבר י"ב) והאיש משה, הרי אומר לא השתחוה ולא נשק אלא משה לחמו.
כמאן אמרו שיחא אדם מוכן לכבוד חמו.

יש להבין מה זה שספרה לנו התורה ששאלו
איש לרעהו לשלום, ומובן מאליו מן הסתם
ששאלו לשלום כמנהג וכורגיל, ומה בא ללמדנו
בזה, ולא עוד אלא שחכמינו ז"ל באו ולמדו
בגזירה שזה שמשא רבינו הנקרא איש שאל
לשלום חותנו, ומה אכפת לנו אם יתרו גם
הוא שאל לשלום משה חתנו, התייבחה השתחוואה
ונשיקה שעשה משה לכבוד חותנו, בא ללמדנו
שחייב אדם בכבוד חותנו, אבל שאילת שלום
הוא דבר שנהוג גם בסתם בני אדם, ומה הוא
החידוש שבא להודיענו בזה. (1)

ואפשר לפרש משום שמשא לא נחפו לקבל
את יתרו לגירות עד אשר יחקור אותו וידע אם
אמנם בא להתגייר לשם שמים, או משום שהוא
נמצא במצב ירוה, וישראל הם כעת ברום
המעלה ולכן בא להסתפח עם ישראל [ובכהאי] (6)

גזנא הוי בגדר שאמרו (בימות כ"ד ב') אין
מקבלין גרים לימות המשית, וכן לא קבלו גרים
בימי דוד ושלמה] והנה רש"י פי' מהמכילתא,
מה שנאמר (פסוק ה') ויבוא יתרו וגו' אל
המדבר, אף אנו יודעים שבמדבר היה, אלא
בשבחו של יתרו דבר הכתוב שהיה יושב
בכבודו של עולם ונדבו לבו לצאת אל המדבר
מקום תהו לשמוע דברי תורה, ע"כ, ולכאורה
יקשה ע"ז שאמרו שהיה יושב בכבודו של
עולם, הלא אמרו במדרש (פ' שמות והובא
ברש"י שם), שיתרו פירש מעבודה וזה ועמדו
בני המדינה ונדחו שלא יעשו לו מלאכה ולא
ירעו את צאנו, ולכן היה מוכרח לשלוח את

אולם עכשיו רצה משה לידע, אם אולי מצת
שמשא נפרד מחותנו, חזרו אנשי מדין שוב
לרדוף אותו ולגדותו, ולכן בחר לו יתרו לבוא
אל משה ואל ישראל להתגייר, ולכוננה זו אמר
וישאלו איש לרעהו לשלום, ולמדו חז"ל שמשא
הנקרא איש שאל לשלום יתרו, היינו ששאל
ברש"י שם), שיתרו פירש מעבודה וזה ועמדו
בני המדינה ונדחו שלא יעשו לו מלאכה ולא
ירעו את צאנו, ולכן היה מוכרח לשלוח את

ושלוח, ויושב גם עכשיו בכבודו של עולם,
א"כ גירותו הוא רק לשם שמים, או קבלו
ויביאוהו האהלה, ואמרו ע"ז במכילתא — זה
בית המדרש, וזהו הכוונה במה שסיפר הכתוב
ששאלו איש לרעהו לשלום, ולמדו חז"ל שהפירוש

שמשא שאל לשלום חותנו, ואין הכוונה על
שאילת שלום הנהוגה והרגילה בין איש לרעהו,
אלא על שאילת שלומו ומעמדו ומצבו. לפי
הכוונה המבוארת, להווכח מזה אם ביאתו היא
לשם שמים.

(3)
B. 9/17
11

(5)

(4) ע"פ חומ"ק

יט, יג במשוך היובל המה יעלו בהר. מה שאמר ההיתר תיכף [היתר ד"לכו לאהליכם" אמר בסוף] משום שלימדה תורה דרך ארץ שלא יסיים בדבר רע שכתוב "לא יחיה" וזה שכיוונו הו"ל² - דבאמת כל עיקר הדת היה כדי לעקור מלכות בני ישראל עניני עבודה זרה ולהראות להם כי לא ראו

הכתבים והעם אל י'הרסו לעלות

אל ה' והלא כבר הזכיר למעלה: רד העד בעם פן י'הרסו אל ה' לראות⁴⁴. אבל נראה כי שם הבין משה שההתראה שיתרה בהם הוא שלא יעלו אל ההר, ושלא יתקרבו אל הגבול המסומן לראות בחוש העין, והשיב משה בזה, לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדותה בנו⁴⁵, בה' לשונות של התראה, והוא שכתוב: והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו כל הנוגע בהר מות יומת, לא תגע בו יד⁴⁶, וזהו תוספת ה'ה"א במלת העדותה, ולכך הוצרך הקב"ה לחזור ולפרש לו שאין ההתראה על קרוב גבול, כי כבר הם מותרין ונוהרין בכך, אבל הוא על קרוב השגה והסתכלות מחשבה, וזהו שאמר לו: לך רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל י'הרסו לעלות, הזכיר לשון לעלות' כלומר עלית מחשבה למעלה מכח ההשגה, ולכך הושה את כלם כאחד. והכהנים והעם, והיה כעם ככה⁴⁷ שלא יסתכלו ושלא יתאוו להשיג מה שאיננו מושג. ויש לדקדק בפסוק, פן י'הרסו אל ה' לראות⁴⁸ למה לא הזכיר, פן י'הרסו לראות את ה' כשם שהזכיר כאן: אל י'הרסו לעלות אל ה'. ויתכן לומר כי אילו אמר כן, היה נראה מזה שהראיה אפשרית, אלא שהוא מונע אותה, על כן איתר הראיה ואמר, פן י'הרסו אל ה' לראות' כי י'הרסו מחשבתם שיחשבו לראותה, ובאר בזה: כי הראיה בלתי אפשרית. אבל הוא דבר נמנע, וכענין שכתוב: כי לא יראני האדם וחי⁴⁹.

כל תמונה, וכמו שהארכתי לעיל (יב, כא) כי אין קדושה בשום נברא רק להבורא יתברך. וזה שאמרו שלא תדמו כי ההר הוא ענין קדוש ובסיבתו נגלה השם עליו - לא כן בני ישראל, כי "במשוך היובל (המה יעלו בהר)", הוא מעון חיות ובהמות. רק על זמן שהשכינה עליו הוא קדוש מסיבת קדושת הבורא יתברך שמו. לכן אמר (תענית כא) כי לא המקום מכבד את האדם אלא האדם מכבד את מקומו³ וכי. וזה רעיון נכבד. ולכן בבית עולמים שקדושתן לעולם לכן שלא דמו שיש קדושה בעצם הבנין, לכן מותרים ליגע כל הטמאים אף טמאי מתים מאחוריו, ורכמו שדרשו בתורת כהנים פרשת תזריע (פרק א, ד) מ"לא תבא" (ויקרא יב, ד) דמאחורין מותרין ליגע בו כל הטמאים, להראות דרך ממי ששכן שמו בתוך הבית הזה אתה ירא, ובפנים ממנו קודש, לא מאחוריו, שפנים הלוחות והעדות ומשכן הכבוד.

(6) קרא? י"א פ"ח

א משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה. שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלאט וכסוף. אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו, לא להביא ראיה על הנבואה. צרך להשקיע את המצרים, קרע את היים והצילילם בו. צרכנו למוזן, החידי לנו המן. צמאו, בקע להם את האבן. כפרו בו עדת קרח, בלעה אותם הארץ. וכן שאר כל האותות: וקמה האמינו בו. במעמד הר סיני שענינו ראו ולא זד ואונינו שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אלי וצו שומעים משה משה לך אמור להם כן וכך, וכן הוא אומר פנים בפנים דבר יי עמכם. ונאמר לא את אבותינו כרת יי את הברית הזאת: ומנין שבמעמד הר סיני לברו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי. שני הנה אנכי בא אליך בעב הענן כעבור ישמע העם כדברי עמך וגם כן יאמינו לעולם, מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה ההר והמחשבה: כי נמצאו אלו ששולח להם הם העדים על נבואתו שהיא אמת. ואינו צריך

שאין אנו יודעין אם אמת העידו אט שאין לנו מצוה לשמוע מזה הנביא אם האות אמת או בכישוף ולאט: ג לפיכך אם עמד נביא ועשה אותות ומופתים גדולים ובקש להכחיש נבואתו של משה רבינו אין שומעין לו ואנו יודעין ביחוד שאותן האותות בלאט וכסוף הן. לפי שנבואת משה רבינו אינה על פי האותות, כדי שנערוך אותות זה לאותות זה, אלא בעינינו ראינוה ובאוינו שמענוה כמו

שמעו הוא: הא למה הדבר דומה לעדים שהעידו לאדם על דבר שראו בעיניו שאינו כמו שראה, שאינו שומע להן אלא יודע בודאי שהן עידי שקר: לפיכך אמרה תורה שאם בא האות והמופת לא תשמע אל דברי הנביא ההוא, שהרי זה בא אליך באות ומופת להכחיש מה שראית בעיניך, והואיל ואין אנו מאמינין במופת אלא מפני המצוה שצונו משה הייא נקבל מאות זה שבא להכחיש נבואתו של משה שראינו וששמענו:

(6)

מאור (7) וטע

וידבר אלקים את כל הדברים האלה
לאמר, אנכי ה' אלקיך (כ א)

אדמו"ר הרב הקדוש רבינו אלימלך
זצוק"ל אמר על פסוק זה שביאורו שכל
הדברים אשר דיבר אלקים וכל המצות שצוה,
מטרת קיומן ועשייתן היא שידע לומר אנכי
ה' אלקיך, ושישיג ע"י עשייתן את מציאותו
ית. עכ"ל. 6

והנה ישנם אנשים שחושבים שיש להם
אמונה כראוי, אולם המבחן לזה הוא כשבא
לאדם נסיון של תאוה או כעס, והוא צריך
לאמונה חזקה בה' שיוכל לכבוש יצרו, או
כשמודמן לו נסיון של צער ועגמת נפש,
שיחזק עצמו ולא יפול ברוחו, כי המאמין
באמונה שלימה שהכל הוא בהשגחה עליונה
אינו מתפעל מאף דבר, ואינו מצטער מאף
דבר, מפני שידוע ומאמין שזהו רצונו של
הקב"ה ומאתו לא תצא הרעות, וכמו שמבואר 6

מאורך בסה"ק תניא (בגרות הקדוש סי' יא). עיינ
בדבריו הק' שהם מאירים את העינים
ומשיבים את הנפש עד היכן מגיע הוקף
וזאמונה. וכותב שם ד"ל, המאמין לא יחוש
משום יסורים בעולם, ובכל עניני העולם הן
ולאו שוים אצלו בהשואה גמורה.

(מאור ושמש)

וידבר אלהים את כל הדברים האלה
לאמר, אנכי ה' אלקיך

קדוש את כל זו אברהם חזינו לפרש דאיתא
קיים אברהם חזינו סיה כל התורה כולם

עד שלא יתנהג ולכאורה מסוכן כי ידע התורה אך
לאמת שהי' אברהם חזינו סיה מקדש ח"ע ומדבק
עלמו כהצורה ביה בדבקות גדול וסי' מסתכל בפולמוס
הפנימיים ממיד ס"י זה סבין וסג"י שלפולס זה ס"יך מלות
לעית דבינו שהשורש כותבות שלמסלה מורה על פשיית
מלוג זאם ולמולס זה ס"יך מלוג חסילין וכן כל פולס
אוטולס סג"י ע"י דבקותו: אבל איתנו משיגים השורש
מלוג ומקורס ע"י התורה כהשורש עוסקים בתורה
הקדושה לשמה והוא מחמת שהס"יך דרוג רחמיו דבר
והכנים הדבקות בהתורה הקדושה ונתן לנו התעוררות
הדבקות בהתורה למען נוכל להתעורר אח"כ מלמטי
למעלי בהתדבקות להשיג השורש ומקור כל מלך ומלטי
מה וידבר אלהים את כל זו אברהם פי' שכל השגות
התורה שהשיג אברהם ע"י דבקותו ובמדברנות התדבקות
זאת דבר שהי' לנו את כל הדברים האלה: לאמר פי'
שגם איתנו נוכל אח"כ לומר בדבקות ולעורר מלמטי
למעלי וק"ל. 7

(7)